

A DUBLIN CORE METAADAT-RENDSZER KÖNYVTÁRI HASZNÁLATA

A Dublin Core metaadat-rendszer alkalmazhatósága és megfeleltethetősége az FRBR követelményeinek az elektronikus dokumentumok tekintetében

*Takács Margit, mtakacs@lib.unideb.hu
Debreceni Egyetem Egyetemi és Nemzeti Könyvtár*

Előadásom témájául a Dublin Core (DC) metaadat-rendszer könyvtári használatát választottam. A DC metaadat elemei az elektronikus dokumentumok katalogizálására alkalmasak, azaz ezek segítségével az elektronikus dokumentumokat fel lehet tárni és katalogizálni.

A könyvtáraknak a 20. század végén és a 21. század elején újabb és újabb kihívásokkal kell szembenézniük. A magyarországi könyvtárakban az 1980-as években indult el a hagyományos cédulakatalógusoknak a számítógépes katalógusokkal történő felváltása, és ez idő tájt jelentek meg a CD-ROM adatbázisok is. Majd a számítógépes hálózatok kialakulása gyakorolt nagy hatást a könyvtárak életére.

Későbbiekben az egyes számítógépek elszigeteltsége megszűnt, ezáltal lehetőség adódott a számítógépek közötti kapcsolatok kiépítésére, és így akár a világ másik feléről is le lehet kérdezni egy könyvtár állományát.

A számítógépek elterjedésével és a hálózatok kialakulásával új típusú dokumentumok jelentek meg, még pedig az elektronikus formában rögzített dokumentumok színes tábora. Az elektronikus dokumentumok és könyvtári kezelésük igényének megjelenése maga után vont a ezen dokumentumok formai és tartalmi feltárásának szükségességét.

Korszerű katalogizálási szabályzatok foglalkoznak az elektronikus dokumentumok feldolgozásával. A mágneslemezen, CD-ROM-n, DVD-n megjelenő dokumentumok bibliográfiai leírása könnyebben megoldható, hiszen ezek a kiadványok kézzel megfoghatóak. Viszont problémát okoz a távoli elérésű virtuális dokumentumok könyvtári kezelése. Ezen elektronikus források feldolgozására jöttek létre azok a módszerek, amelyek az úgynevezett metaadatokkal jellemzik a leírandó dokumentum ismertetőjegyeit.

A metaadat nem más, mint strukturált adatok az adatról. Ide tartozik a könyvtári katalógusok tárgyszó indexe, ugyanakkor az elektronikus formában tárolt dokumentumoknak leírásához és azonosításához szükséges adatok sora is.

„A metaadatok tehát szűkebb értelemben az internetforrások intellektuálisan vagy automatikusan előállított másodlagos adata.”¹ A metaadatok segítenek a szabadszöveges keresés félreérthetőségének kiküszöbölésében és olyan szemantikai szempontok megadásában, amelyek szűkítik és konkretizálják az információkeresést.

A használhatóság érdekében a metaadatoknak követni kell a megfelelő szabványokat és szabályokat annak érdekében, hogy az információforrásokban keresők ugyanazokat a metaadat

¹ Ungváry Rudolf, Vajda Erik : Könyvtári információkeresés. – Budapest : Typotex, 2002. p. 103.

jelöléseket és jellemzőket használhassák, mint azok, akik létrehozták és fenntartják az információforrást.

Ebből következően szükségessé vált a metadatok egységes kezelése. A sokféle metaadat formátumnak köszönhetően jött létre a Dublin Core. 1995 márciusában az Ohio állambeli Dublinban a könyvtárügy, informatika és a rokonterületek képviselőiben 52 szakember gyűlt össze, hogy elkészítsék az elektronikus dokumentumok leírásának modelljét. Ennek az összeállításnak volt az eredménye az első 13 metaadat elem, amelyeket mint legfontosabbakat, magának (core) neveztek el, és a hálózaton lévő szöveges források leírására szántak. Ez a metaelemek dublini magja (*Dublin Core Metadata Elements = DCME*) néven vált közzismertté. A DC azóta is folyamatosan változik, újabb és újabb elemekkel bővül. A 15 legfontosabb adatelemből ISO szabvány készült, amely 2004-ben Magyarországon *MSZ ISO 15836 Információ és dokumentáció. A Dublin Core metaadat elemkészlete* címen jelent meg.

Majd meghatározták a DC-nak a nem-szöveges, tehát főleg képi dokumentumokra való kiterjesztését. Később pedig sor került HTML-hez kapcsolódó szintaxis kidolgozására, amelyet Canberra Qualifiers-nek (módosító) neveznek. Ezáltal megjelentek az ún. minősítők, amelyek az egyes elemek jelentését pontosítják (például a dátum elemet minősíteni lehet a készítés, publikálás vagy módosítás dátumával). Ezáltal megoldódik az a probléma, hogy a dátum elem szabvány szerint nem az eredeti mű, hanem a digitalizált dokumentum adata.

A DC használata rohamosan terjed, és bebizonyosodni látszik, hogy a különböző területeken is egyaránt alkalmazható. Megjelentek az egyes alkalmazási területek saját értelmezései (pl. könyvtárak, oktatás, közigazgatás), amelyek új elemeket is felvettek a DC eredeti elemei mellé.

A metaadat-rendszerek közül a DC áll a legközelebb a könyvtári katalogizáláshoz. „A fejlesztői és alkalmazói elhatározták, hogy az IFLA FRBR (Functional Requirements for Bibliographic Records²)- tanulmányát veszik alapul az elektronikus publikációk nemzeti indexelési szabályainak kialakításához.”³ A teljes FRBR (tudomásom szerint) eddig nem jelent meg magyar nyelven, így vannak olyan kifejezések, amikre a saját terminológiámat alkalmaztam.

1990-ben, Stockholmban szemináriumot rendeztek, ahol a különböző célú felhasználás szempontjából tárgyalták a bibliográfiai rekord sajátosságait. A szeminárium határozatainak egyike a bibliográfiai rekord funkcionális követelményeinek (FRBR) kutatását tűzte ki célul. Az elkészült tanulmány egyik célja, hogy tisztán definiált fogalmakkal leírja azokat a funkciókat, amelyeket a bibliográfiai rekord betölt.

A tanulmány a legszélesebb értelemben tekinti át a bibliográfiai rekord funkcióit. Vagyis egy rekord nemcsak leíró elemeket tartalmaz, hanem a hozzáférési pontokat (név, cím, tárgyszó, stb.), egyéb „szerző” elemeket (osztályozási jelzet stb.) és az annotációt is. Így olyan szerkezetet hoz létre, ami tisztán, egyszerűen és pontosan értelmezi, hogy miről ad információt a bibliográfiai rekord, és milyen felhasználói igényeket kell a rekordnak megvalósítani. A kutatócsoport elemezte a bibliográfiai adatokkal kapcsolatos entitásokat, meghatározta attribútumaikat és kapcsolataikat.

Az entitások három csoportba lettek sorolva.

◆ Az első csoportba a szellemi vagy művészi törekvéseknek a bibliográfiai rekordokban megnevezett vagy leírt termékei tartoznak: *mű (work)*, *kifejési forma (expression)*, *megjelenési forma (manifestation)*, és *egység (item)*. Az első kettő a szellemi vagy művészi tartalmat tükrözi, míg a másik kettő a fizikai formát.

² Functional requirements for bibliographic records : final report. - 1998. - <http://www.ifla.org/VII/s13/frbr/frbr.pdf>

³ Rác Ágnes : Az elektronikus dokumentumok katalogizálása. In Könyvtárosok kézikönyve. 2. szerk. Horváth Tibor, Papp István. Budapest: Osiris, 2001. p. 224.

◆ A második csoport azokat az entitásokat tartalmazza, amelyek a termékek szellemi vagy művészi tartalmáért, fizikai előállításáért és terjesztésért, vagy megőrzéséért felelősek: *személy* és *testület*.

◆ A harmadik csoportot azok az entitások alkotják, amelyek a szellemi vagy művészi törekvések tárgyaként szolgálnak: *fogalom (concept)*, *tárgy (object)*, *esemény (event)* és *hely (place)*.

Mindezeket a követelményeket a DC-ra is le lehet vetíteni. A szabványként elfogadott 15 DC elemet vetettem össze az FRBR entitásokkal, így az összehasonlítás alapja az MSZ ISO 15836 szabvány és az FRBR tanulmány: *Functional requirements for bibliographic records : final report*.

DC elemnév és Megnevezés	Meghatározás	Magyarázat	FRBR entitás
Title <i>Cím</i>	Az információforrásnak adott név	A cím – jellemzően az a megnevezés, amelyen az információ általában ismert.	Megjelenési forma
Creator <i>Létrehozó</i>	Az információforrás tartalmának létrehozásáért elsősorban felelős entitás.	A létrehozó lehet személy, szervezet vagy szolgáltató. Az entitás megadásakor jellemzően a létrehozó nevét kell feltüntetni.	Személy/Testület
Subject <i>Tárgy- és kulcsszavak, jelzetek</i>	Az információforrás tárgyának megadása.	A tárgy jellemzően kulcsszavakkal, tárgyi kifejezésekkel vagy osztályozási jelzetekkel fejezendő ki, amelyek az információforrás témáját adják meg. Legjobb eljárásként szabályozott tárgyszójegyzékek elemeinek vagy rendszerbe foglalt osztályozási jelzetek használata ajánlott.	Fogalom/Tárgy/ Esemény/Hely Személy/Testület
Description <i>Leírás</i>	Az információforrás tartalmának ismertetése	A tartalmi leírás, a teljesség igénye nélkül példa a referátum, a tartalomjegyzék, a hivatkozás a tartalom grafikus megjelenítésére vagy a tartalom szabadon megfogalmazott leírása.	Mű
Publisher <i>Kiadó</i>	Az információforrás nyilvánosságához közvetítéséért felelős entitás.	Példák a kiadóra: személy, testület vagy szolgáltató. Az entitás megadásakor jellemzően a kiadónevét kell feltüntetni.	Testület/Személy
Contributor <i>Közreműködő</i>	Az információforrás tartalmához készült hozzájárulás létrehozásáért felelős entitás.	Példák a közreműködő: személy, testület vagy szolgáltató. Az entitás megadásakor jellemzően a közreműködő nevét kell feltüntetni.	Testület/Személy
Date <i>Dátum</i>	Az információforrás létezése során előforduló esemény időpontja (dátuma).	Jellemzően az információforrás létrehozásával vagy hozzáférhetővé tételével kapcsolatos dátum.	Megjelenési forma
Type <i>Típus</i>	Az információforrás tartalmának jellege, vagy fajtája.	Az információforrás típusára vonatkozó, általános kategóriákat, funkciókat, fajtákat vagy a tartalom összetettségének szintjét leíró kifejezések.	Kifejezési forma
Format <i>Formátum</i>	Az információforrás fizikai vagy digitális megjelenési formája.	Jellemzően az információforrás hordozójának típusát vagy terjedelmét tartalmazza. A formátum a szoftver, a hardver vagy más, az információforrás megjelenítéséhez, vagy működtetéséhez szükséges eszközök megnevezésére is használható. Példa a terjedelemre: méret és időtartam.	Megjelenési forma
Identifier <i>Forrásazonosító</i>	Az információforrásra való, adott környezetben belüli egyértelmű hivatkozás.	Legjobb eljárásként ajánlatos az információforrás azonosítására szolgáló szabványos azonosító rendszernek megfelelő jelsorozat használata Például: URI, URL.	Megjelenési forma
Source <i>Eredeti információforrás</i>	Hivatkozás arra az eredeti információforrásra, amelyből a jelen információforrás származik.	A jelen információforrás részben vagy egészben eredeti forrásanyagból származtatható.	Megjelenési forma
Language <i>Nyelv</i>	Az információforrás intellektuális tartalmának nyelve.	Legjobb eljárásként ajánlatos az RFC 3066 [RFC3066] használata, amely az ISO 639 szabvánnyal együtt tartalmazza a két- vagy hárombetűs nyelvkódokat és a tetszőlegesen alkalmazható alkódokat.	Kifejezési forma

DC elemnév és Megnevezés	Meghatározás	Magyarázat	FRBR entitás
Relation <i>Kapcsolat</i>	Hivatkozás az információforrással kapcsolatban lévő másik információforrásra.	Legjobb eljárásként ajánlatos a hivatkozott információforrás azonosítására hivatalos azonosító rendszer megfelelő jelsorozatának/értékének használata.	Nem alkalmazható
Coverage <i>Tér-idő vonatkozás</i>	Az információforrás tartalma vagy alkalmazási területe térben vagy időben (kiterjedés).	A kiterjedés jellemzően térbeli hely (helynév vagy földrajzi koordináták), idő (idő megnevezése, dátum vagy időintervallum) vagy hatáskör (mint amilyen egy megnevezett igazgatási egység).	Hely/Esemény
Rights <i>Jogok</i>	Információk az információforrással kapcsolatos jogokról.	A jogok jellemzően az információforrások jogkezelésére vonatkozó adatokat vagy az olyan szolgáltatásra vonatkozó hivatkozást tartalmaznak, amelyek erre vonatkozó információkat szolgáltatnak. A jogkezelésre vonatkozó információk gyakran magukban foglalják a szellemi tulajdon védelmére vonatkozó jogokat (IPR), a szerzői vagy kiadói jogfenntartásokat (copyright) és a különböző vagyoni jogokat. Ha a jogokra vonatkozó elem hiányzik, nem feltételezhető, hogy bármely jog kapcsolódik az információforráshoz.	Nem alkalmazható

Az egyes entitások között kapcsolatokat lehet meghatározni. Az első entitás csoport elemei között lévő kapcsolatok: 1) a mű szellemi vagy művészi megvalósítása a kifejezési forma; 2) a mű kifejezési formájának fizikai megtestesülése a megjelenési forma; 3) az egység a megjelenési forma egyetlen példánya.

Az első és második csoportba tartozó entitások között különféle kapcsolatok lehetségesek. Például:

- Egy mű lehet egy vagy több személy és/vagy, egy vagy több testület alkotása, és megfordítva egy személy vagy egy testület létrehozhat egy vagy több művet.
- Egy kifejezési forma realizálódhat egy vagy több személy és/vagy testület tevékenysége által, és egy személy vagy egy testület megvalósíthat egy vagy több kifejezési formát.
- Egy megjelenési formát előállíthat egy vagy több személy vagy testület; egy személy vagy testület létrehozhat egy vagy több megjelenési formát.
- Egy egység lehet egy vagy több személy vagy testület tulajdona; egy személy vagy testület birtokolhat egy vagy több egységet.

Végül a három entitás csoport közötti kapcsolat is lehetséges. Például a mű és a tárgyat képző entitások közötti kapcsolatok szerint a mű tárgya lehet egy vagy több fogalom, tárgy esemény és/vagy hely, és megfordítva egy fogalom, tárgy, esemény és/vagy hely lehet egy vagy több mű témája.

Ezt a DC elemekre alkalmazva: 1) a mű szellemi megvalósulása a nyelv és a típus; 2) a nyelv fizikai megtestesülése például a cím; 3) egy mű lehet egy vagy több létrehozó alkotása, és megfordítva egy létrehozó létrehozhat egy vagy több művet; 4) egy kifejezési forma realizálódhat egy vagy több létrehozó vagy közreműködő tevékenysége által, és egy létrehozó vagy közreműködő megvalósíthat egy vagy több kifejezési formát; 5) egy megjelenési formát előállíthat egy vagy több kiadó és egy kiadó létrehozhat egy vagy több megjelenési formát; 6) a tárgy-, kulcsszavak jelölik a mű tárgyát.

A modell minden entitása kapcsolatos a jellemzők vagy *attribútumok* egy-egy csoportjával. Az attribútumok tulajdonképpen nem mások, mint a bibliográfiai adatok, adatelemek. Ezek az attribútumok:

- A mű, mint entitás attribútuma: a mű címe, a mű formája, mű dátuma, egyéb megkülönböztető jellemzők, tervezett befejezés, tervezett közönség, a mű kontextusa, az előadás eszköze zeneműveknél, számozás zeneműveknél, hangnem zeneműveknél, koordináták kartográfiai műveknél, napéjegylenlőség kartográfiai műveknél.

- A kifejezési forma, mint entitás néhány attribútuma: a kifejezési forma címe; a kifejezési forma dátuma; a kifejezési forma nyelve; a kifejezési forma formája; egyéb megkülönböztető jellemzők; a kifejezési forma módosításai; a kifejezési forma terjedelme; a tartalom összefoglalása; a kifejezési forma kontextusa; a kifejezési forma használati megszorításai; sorozati jelölés; a kiadvány várt rendszeressége sorozatoknál; a kiadvány várt gyakorisága; a partitúra típusa és az előadás hordozója zeneműveknél vagy rögzített hanganyagánál; arány, projekció, prezentációs technika, domborítás prezentációja, geodéziai, térképhálózati és vertikális mérték kartográfiai dokumentumoknál; rögzítés technikája, speciális jellemzők távoli elérésű képeknél; technika grafikus vagy vetített képeknél.

- A megjelenési forma, mint entitás néhány attribútuma: a megjelenési forma címe; szerzőségi közlés; kiadásjelzés; a megjelenés/terjesztés helye; a kiadó/terjesztő; a megjelenés/terjesztés dátuma; kötelezőség közlése; gyártó; sorozati közlések; a hordozó formája; a hordozó terjedelme; fizikai közeg; a hordozó méretei; a megjelenési forma azonosítója; hozzáférhetőségi feltétel; betűkép és betűméret nyomtatott dokumentumnál; publikáció státusza és számozás folyóiratnál; lejátszási gyorsaság, barázda szélesség, vágás fajtája, szalag konfigurációja és hang fajtája rögzített hanganyagánál; kép színei; aránycsökkenés mikro formátumnál; polaritás, generáció mikro formátumnál vagy vizuális kivetítésnél; rendszer követelmény és fájl jellemzői elektronikus forrásnál; elérés módja és elérés címe távoli elérésű elektronikus dokumentumnál.

- Egység, mint entitás néhány attribútuma: egység azonosítója; az egység lelőhelye; megjelölés/felirat; bemutatás története; egység állapota; eljárási/kezelési történet; tervezett eljárás; belépési korlátozások az egységen.

- A személy, mint entitás attribútumai: a személy neve; a személlyel kapcsolatos dátum; a személy címei, rangjai; a személlyel kapcsolatos egyéb jellemzők.

- Testület, mint entitás attribútuma: testület neve; testülettel kapcsolatos számok (pl. találkozók, konferenciák esetén); a testület székhelye; a testülettel kapcsolatos dátum; a testülettel kapcsolatos egyéb jellemzők.

- 1) Esemény, mint entitás attribútuma: esemény kifejezése/kiterjedése. 2) Tárgy, mint entitás attribútuma: tárgy kifejezése/kiterjedése. 3) Fogalom, mint entitás attribútuma: fogalom kifejezése/kiterjedése. 4) Hely, mint entitás attribútuma: hely kifejezése/kiterjedése.

Az entitások egyes attribútumai azonosíthatók a DC minősítőkkel. Az ISO szabvány ezeket, az attribútumokat nem tartalmazza, így most ennek a teljes megfeleltetésére nem térek ki. A különböző alkalmazási területeken használt DC elemeknek és minősítőknek az attribútumokkal történő beazonosítása további tanulmány tárgyát képezi. Egy példát nézve: az Elektronikus Periodika Archívum és Adatbázisban szereplő elemeket be lehet azonosítani az attribútumokkal. Például `dc_contributor FamilyName` és a `dc_contributor GivenName` megfelel személy nevének, vagy a `dc_TypePeri` megfelel sorozati jelölésnek, stb.

Magyarországon egyre több elektronikus könyvtár használja a DC metaadat-rendszert. Ilyen a Magyar Elektronikus Könyvtár (MEK), Elektronikus Periodika Archívum és Adatbázis (EPA), az eleMEK, a Neumann-ház és az OAI projektnek köszönhetően még más magyarországi adatbázisokban is megjelent a DC. Ezek közül a MEK-ből nézzünk egy konkrét példát, és ez a Ottlik Géza Buda című mű rekordja⁴.

⁴ A MEK metaadatainak XML kimenetéhez tartozó DTD. <http://www.mek.oszk.hu/01300/01339/index.xml>

```

<?xml version="1.0" encoding="iso-8859-2" ?>
<?xml-stylesheet type="text/css href="/html/vgi/mek2.css" ?>
=<mek2>
=<dc_title>
<main>Buda</main>
<subtitle>Regény</subtitle>
<uniform>Buda</uniform>
</dc_title>
=<dc_creator>
<sort>1</sort>
<role>szerző</role>
<FamilyName>Ottlik</FamilyName>
<GivenName>Géza</GivenName>
<invert>nem</invert>
</dc_creator>
=<dc_contributor>
<sort>1</sort>
<role>szöveggondozó</role>
<FamilyName>Lengyel</FamilyName>
<GivenName>Péter</GivenName>
<invert>nem</invert>
</dc_contributor>
=<dc_contributor>
<sort>2</sort>
<role>elektronikus rögzítés</role>
<FamilyName>Füleki</FamilyName>
<GivenName>Ádám</GivenName>
<invert>nem</invert>
</dc_contributor>
=<dc_contributor>
<sort>3</sort>
<role>korrektor</role>
<FamilyName>Varjú</FamilyName>
<GivenName>Mária</GivenName>
<invert>nem</invert>
</dc_contributor>
=<dc_date>
<mekevent>MEK-be való felvétel időpontja</mekevent>
<date>2003-12-09</date>
</dc_date>
=<dc_date>
<mekevent>további elektronikus változatok</mekevent>
<date>2003-11-28</date>
</dc_date>
=<dc_identifier>
<URL>http://mek.oszk.hu/01300/01339</URL>
<mekid>MEK-01339</mekid>
<URN>urn:nbn:hu-3344</URN>
</dc_identifier>
<PrintedSource>Buda : regény / Ottlik Géza; Budapest :
Európa, 1993;ISBN 963 07 5541 6</PrintedSource>
=<dc_subject>
=<topicgroup>
<broadtopic>Humán területek, kultúra, irodalom</broadtopic>
<topic>Szépirodalom, népköltészet</topic>
<subtopic>Klasszikus magyar irodalom</subtopic>
</topicgroup>
<keyword>magyar irodalom</keyword>
<period>20. sz.</period>
</dc_subject>
<dc_type>regény</dc_type>
=<dc_format>
<name>HTML</name>
</dc_format>
=<dc_format>
<name>PDF</name>
</dc_format>
</dc_format>
</dc_format>
</dc_format>
<name>RTF</name>
</dc_format>
</dc_format>
<name>WORD 6.0</name>
</dc_format>
</dc_format>
<name>PV</name>
<SpecReq>ProfiVox hangszerver</SpecReq>
</dc_format>
</dc_format>
<name>TXT</name>
</dc_format>
</dc_format>
<name>XML</name>
</dc_format>
</dc_language>
<lang>hun</lang>
</dc_language>
=<dc_relation>
=<MEK>
<MEK_name>Ottlik Géza: Továbbélők</MEK_name>
<MEK_URL>http://mek.oszk.hu/01000/01004/</MEK_URL>
</MEK>
=<other>
<othername>Hernádi Mária: Visszaélés a nyelvvel - Bolyongás
Ottlik városaiban</othername>
<otherurl>http://www.phd.hu/tavasz2003/tsz_2003/tudoma
nyosszekciok/tavasziszel2003_hernadimaria.htm</otherurl>
</other>
</dc_relation>
=<dc_relation>
=<MEK>
<MEK_name>A magyar irodalom arcképcsarnoka : Ottlik
Géza</MEK_name>
<MEK_URL>http://mek.oszk.hu/01100/01149/html/ottlik.h
tm</MEK_URL>
</MEK>
</dc_relation>
=<dc_relation>
=<MEK>
<MEK_name>Ottlik Géza: Iskola a határon</MEK_name>
<MEK_URL>http://mek.oszk.hu/02200/02285/</MEK_URL>
</MEK>
</dc_relation>
<note>korrektúrázott szöveg</note>
</mek2>

```

A rekordon belül a DC elemeket a <dc_elemnév> </dc_elemnév> jelölőelem alapján lehet azonosítani.

Az első Dublin Core elem a cím. A címnél megadható a főcím, alcím, egységesített cím. A példánkban ez jól látható: a főcím Buda, az alcím a regény.

A szerzői elem ismétlődő, ezért sorszámozott, és a sorszám a <sort> </sort> közzé kerül. Egy név esetében külön kell kezelni a családnevet és a keresztnévet. Az <invert> </invert> jelölőelem közötti érték azt fejezi ki, hogy szükséges-e invertálni a névelemeket a személy eredeti névalakjának előállításához.

Ezt követően a közreműködők kerülnek felsorolásra. Azt, hogy az adott személy milyen közreműködői funkciót lát el az adott mű esetében a <role> </role> jelölőelemek között kerül megadásra. Észre vehető, hogy a közreműködői elem szerkezete megegyezik a szerzői elem szerkezetével. Itt van lehetőség arra, hogy azokat a közreműködőket felsorolják, akik az elektronikus dokumentum rögzítésében vagy digitalizálásában részt vettek.

A dátum elemnél <mekevent> </mekevent> jelölőelem között jegyzik meg, hogy az ott jelzett időpont mire is vonatkozik pontosan. Ebben a példában a „MEK-be való felvétel időpontja” és „további elektronikus változatok” szerepelnek. Az ezekhez tartozó időpontot pedig <date> </date> között láthatjuk.

A digitalizált művek nyomtatott forrását a Printed Source elemnél találjuk meg. Itt a nyomtatásban megjelent mű adatait helyezik el. Ez tulajdonképpen annak a nyomtatott műnek a leírása, amelyet digitalizáltak. Megfigyelhető, hogy a hagyományos leírás adatsortjai között az elválasztó jel a „pontos vessző” és nem a „pont szóköz gondolatjel szóköz”. A példarekordunkban szereplő leírás a következőképpen néz ki: Buda : regény / Ottlik Géza;Budapest : Európa, 1993;ISBN 963 07 5541 6. Ennek következtében elkülöníthető az a dátum, amikor a digitalizálás történt, illetve az a dátum, amikor a művet kiadták.

Ezt az elemet azonban még megelőzi az azonosító elem, ahol megtaláljuk a mű URL elérhetőségét, valamint a MEK azonosító számot.

Téma elemnél az adott mű tudományterületek szerinti csoportokba sorolása történik. Esetünkben a Buda című művet a humán területhez sorolja. Majd tárgyszóval is ellátják a művet, amelyek egy az OSZK által létrehozott listából kerülnek kiválasztásra.

A következő elem a típus. A típusnál a dokumentum műfaját látjuk, amely ebben az esetben „regény”.

A formában kerülnek megjelölésre azok a formátumok, amelyek megmutatják, hogy ugyanazt a szöveget milyen változatban (HTML, PDF, RTF stb.) lehet megtekinteni.

A nyelvi elemnél a dokumentumban előforduló szöveg nyelvi kódja szerepel. Itt van lehetőség az eredeti nyelv megadására abban az esetben, ha a mű fordítás, vagy fordítást tartalmaz.

A kapcsolatok elemnél megtaláljuk az adott művel vagy az adott szerzővel kapcsolatos művek címét, szerzőjét és elérhetőségét. Ha a MEK-en belül található az adott művel kapcsolatos dokumentum, akkor azt <MEK> </MEK> közzé ékelve találjuk meg. Ha más forrásból származik a kapcsolat, akkor ez egy other kulcsszóval kerül jelzésre. Végül az egészet a megjegyzés elem zárja.

Az FRBR - entitásokat vizsgálva itt a *mű* Ottlik Géza Buda című regénye és *kifejezési formája* alfanumerikus formában, magyar nyelven megvalósított mű. *Megjelenési formája* egy digitális szöveg, amelynek a formátuma lehet HTML, PDF, RTF, WORD 6.0, PV, TXT ÉS XML. A *személyek* Ottlik Géza, aki létrehozta a regényt, Lengyel Péter, aki a szöveget gondozta, Füleki Ádám, aki az elektronikus rögzítést végezte és Varjú Mária, aki a korrektor volt. *Testületként* a MEK -t megemlíthetjük, mint a regény digitalizált formájának létrehozóját. Az entitások harmadik csoportjából a *fogalmat* említhetjük meg, ami esetünkben „magyar irodalom”.

Ennél a példánál kapcsolatokat is meg lehet adni: 1) a mű szellemi megvalósítása magyar nyelven történt, ennek fizikai megtestesülése több formátumban lehetséges pl. HTML formátumban; 2) a Buda című művet Ottlik Géza alkotta. Tehát ebben az esetben egy művet egy szerző alkotott; 3) a megjelenési forma több személy és testület által valósult meg: először Ottlik Géza írta le, majd később az Európa kiadó adta ki, végül a MEK digitalizálta.

A Buda című műnél megjelenő entitások néhány *attribútuma* a következő: A mű, mint entitás attribútumaként megemlíthetjük a mű címét (Buda), a mű formáját (regény). A megjelenési forma, mint entitás attribútumai: a megjelenési forma címe (HTML, PDF stb.), szerzőségi közlés: szerző (Ottlik Géza), közreműködők (Lengyel Péter, Füleki Ádám, Varjú Mária), megjelenés helye (MEK), megjelenés dátuma (2003).

Mindezek alapján szerintem a DC elemek megfelelnek az FRBR követelményeinek, bár az MSZ ISO 15836 szabványban szereplő DC elemek csak egyszerű elektronikus dokumentumok leírására szolgálnak. A különböző alkalmazási területeken megjelenő bonyolultabb – képeket, linkeket tartalmazó - elektronikus dokumentumok leírását a DC minősítőkkel és/vagy újabb elemekkel lehet megoldani. Ezen elemeknek és minősítőknek az FRBR-rel való megfeleltethetősége további elemzés tárgya lehet.

Irodalom:

1. A Dublin Core honlapja. - <http://dublincore.org/>
2. Functional requirements for bibliographic records : final report. - 1998. - <http://www.ifla.org/VII/s13/frbr/frbr.pdf>
3. Futula Tibor: Dublin Core – az elektronikus dokumentumok leírási formátuma. Tudományos és műszaki tájékoztatás, 2001. 6-7. sz. p. 274-275.
4. Fülöp Csaba – Kovács László – Micsik András: A metaadatsémák és a szemantikus web: egységesítés és specializáció a metaadatok világában. - http://tmt.omikk.bme.hu/show_news.html?id=3648&issue_id=452
5. Moldován István : Hálózati információforrások és hatásuk a könyvtárakra . Könyvtári Figyelő, 1994. 2. sz. 195-212. p.
6. MSZ ISO 15836. Információ és dokumentáció. A Dublin Core metaadat elemkészlet
7. Ottlik Géza : Buda című katalógus cédulájának a honlapja. - <http://mek.oszk.hu/01300/01339/index.xml>
8. Rácz Ágnes : Az elektronikus dokumentumok katalogizálása. In Könyvtárosok kézikönyve. 2. szerk. Horváth Tibor, Papp István. Budapest: Osiris, 2001. p. 222-225.
9. Rácz Ágnes :Az entitás-kapcsolat modell. In Könyvtárosok kézikönyve. 2. szerk. Horváth Tibor, Papp István. Budapest: Osiris, 2001. p. 196-201.
10. Tapolcai Ágnes: A hálózati dokumentumok bibliográfiai leírása (meta adatok) és a Dublin Core. - <http://www.mek.iif.hu/porta/szint/tarsad/konyvtar/ekonyvt/dublin/dublin.htm>
11. Ungváry Rudolf, Vajda Erik : Könyvtári információkeresés. – Budapest : Typotex, 2002. 169 p.